



STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

Koncentrace škodlivin v ovzduší České republiky dál významně klesaly, ale zásluhu má spíše klima, než chování lidí

Znečištěné ovzduší významně poškozuje zdraví a zkracuje životy lidí. Klíčovou úlohou Světové zdravotnické organizace (WHO) je připravit na důkazech založené pokyny pro kvalitu ovzduší (Global Air Quality Guidelines - AQGs). Dnes WHO vydává jejich aktualizaci. Tyto pokyny slouží mimo jiné také jako podklad pro nastavení standardů Evropské komise v nařízení pro čisté ovzduší, které je právně závazným dokumentem ve všech členských státech EU.

Mimořádně příznivé rozptylové podmínky v roce 2020 a pokračující teplotně nadprůměrné zimy 2012 až 2020 jsou hlavní příčinou toho, že koncentrace většiny měřených látek v ovzduší ČR meziročně opět významně poklesly. Dlouhodobě hlavním znečišťovatelem ovzduší ve městech zůstává doprava. Z hlediska zátěže obyvatel a vlivu na zdraví mají stále největší význam aerosolové částice a polycyklické aromatické uhlovodíky, které jsou pro náš organismus rakovinotvorné a mohou se podílet na zvýšení předčasné úmrtnosti.

Úroveň znečištění ovzduší v monitorovaných městech kolísá a je významně ovlivňována především meteorologickými podmínkami, nikoli změnami v emisních bilancích. Případná změna meteorologických faktorů pak může znamenat rychlý návrat znečištění do předchozího stavu. Úroveň znečištění příznivě ovlivňují relativně teplé zimy (2012 - 2020) a v roce 2020 jí navíc pomohly i mimořádně příznivé rozptylové podmínky.

"Také opatření proti koronaviru zasáhla do měřených hodnot. Zvláště v období březen až červen 2020 znamenala omezení v rámci nouzového stavu na jedné straně pro ovzduší negativní zvýšení provozu lokálních energetických zdrojů v příměstských a vesnických lokalitách a na straně druhé pro ovzduší pozitivní omezení mobility a dopravy ve městech," popisuje stav vedoucí Národního referenčního laboratoře SZÚ pro venkovní a vnitřní ovzduší RNDr. Bohumil Kotlík, Ph.D.

Ve většině sídel meziročně poklesly koncentrace benzo[a]pyrenu. Jeho původcem v ovzduší bývá jak nedokonalé spalování fosilních paliv a pevných paliv, tak i některé průmyslové výroby. Je navázán na prachové částice a pro lidský organismus jde o látku karcinogenní a mutagenní.

Analýza trendů ročních středních hodnot ve městech potvrdila meziroční mírný pokles hodnot benzo[a]pyrenu, benzenu, arsenu a niklu. Další látky jsou, v závislosti na rozložení a podílu jednotlivých typů zdrojů, významně lokálně - oxid dusičitý v silně dopravně zatížených lokalitách - zejména v pražské a brněnské aglomeraci, v průmyslem zatížených lokalitách na Ostravsku. Benzen nebo kadmium pak v okolí Tanvaldu. Zvýšené hodnoty arsenu a prachu jsou dále měřeny v lokalitách s majoritním zastoupením malých zdrojů na pevná nebo fosilní paliva. V období duben až srpen narůstají počty dnů se zvýšenými hodnotami ozónu.

"Problém s dlouhodobě zvýšenou úrovní znečištění ovzduší sídel polycyklickými aromatickými uhlovodíky, ke kterým právě benzo[a]pyren řadíme, trvá už desítky let a není na místě se nechat ukolébat zmíněným mírným poklesem," doplňuje MUDr. Helena Kazmarová vedoucí Centra zdraví a životního prostředí SZÚ. ([Podrobnosti k naměřeným hodnotám naleznete na webu SZÚ.](#))



STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

"Život lidem zkracují především prachové částice a polycyklické aromatické uhlovodíky. Když zjednodušíme řeč naměřených čísel, lze říci, že na každého obyvatele ČR staršího třiceti let připadly v roce 2019 v průměru téměř tři (2,9) ztracené dny života v důsledku dýchání takto znečištěného vzduchu," vysvětluje dále doktor Kotlík.

"Máme mnoho jasných důkazů o škodách, které znečištění ovzduší způsobuje na lidském zdraví. Víme nyní, že k propuknutí těžkých zdravotních komplikací stačí mnohem nižší koncentrace znečištění, než se udávalo dříve. Naše nová doporučení proto směřují ke zvýšení úrovně kvality ovzduší i ochrany zdraví obyvatelstva prostřednictvím tlaku na snižování koncentrací klíčových škodlivin, z nichž některé také přispívají ke změně klimatu," zdůrazňuje ředitel české Kanceláře WHO Srđan Matić.

Příloha

Informační zpráva pro tisk týkající se zavedení pokynů WHO pro kvalitu ovzduší.

Klíčové změny v Pokynech WHO

- Nové Pokyny WHO o kvalitě ovzduší (AQG) doporučují ambiciózní cíle pro kvalitu ovzduší, nezbytné pro ochranu veřejného zdraví na celém světě. Vycházejí z rozsáhlých vědeckých důkazů nashromážděných za poslední dvě desetiletí.
- Doporučení obsažená v AQG poskytují úrovně koncentrace pro šest klíčových znečišťujících látek, u nichž důkazy ukazují, že překročení je spojeno s důležitými zdravotními riziky.
- AQG také zahrnují prozatímní cíle, které mohou sloužit jako měřítko pro podporu zemí při jejich úsilí o dosažení úrovně koncentrace podle pokynů pro kvalitu ovzduší (AQG).
- Nabízejí také kvalitativní prohlášení o osvědčených postupech pro nakládání s určitými typy částic (PM), například černý uhlík/elementární uhlík, ultrajemné částice, částice vznikající při písečných a prachových bouřích, pro které neexistuje dostatek kvantitativních důkazů odvodit úrovně pokynů pro kvalitu ovzduší.
- Od poslední globální aktualizace v roce 2005 došlo k výraznému nárůstu důkazů, které ukazují, jak znečištění ovzduší ovlivňuje různé aspekty zdraví. Z tohoto důvodu a po systematickém přezkoumání nahromaděných důkazů jsou téměř všechny aktualizované úrovně AQG nyní nižší než před 15 lety.
- Další novou funkcí těchto Pokynů je nová dlouhodobá úroveň pokynů pro kvalitu vzduchu pro ozon a některé nové prozatímní cíle.
- AQG rovněž poukazují na potřebu radikálního snížení znečištění ovzduší v důsledku dopravy, jehož příkladem je doporučení pro přísnější dlouhodobou úroveň AQG pro oxid dusičitý (NO₂).
- PM hlavním přispěvatelem k zátěži nemocí. Podle rychlé analýzy scénářů WHO by počet předčasných úmrtí souvisejících s PMhl být ve světě snížen o téměř 80%, pokud by byly úrovně PMroce 2016 sníženy na novou úroveň AQG 5 ug/m³.



Více:

Shrnutí pokynů bude zveřejněno v češtině na webu SZÚ po schválení překladu ze strany WHO.

Tisková zpráva WHO a Pokyny WHO ke kvalitě ovzduší spolu se Shrnutím jsou k dispozici v angličtině: <https://www.euro.who.int/en/media-centre/sections/press-releases/2021/new-who-global-air-quality-guideline>

[Air pollution \(who.int\)](#)

[WHO/Europe | Air quality](#)

[Podrobnosti k naměřeným hodnotám v ČR na webu SZÚ.](#)

Kontakty pro média:

Kancelář WHO v ČR, Dr. Pavla Kortusová, email: kortusovap@who.int, tel: 607819386

Státní zdravotní ústav, Štěpánka Čechová, email: stepanka.cechova@szu.cz, tel: 725191383

[Informační zpráva pro tisk ke kvalitě ovzduší](#)